

Література:

1. Методика встановлення змін хімічного складу барвних речовин у часі. Київський НДІСЕ Міністерства юстиції України. Київ, 2015. 83 с.
2. Удосконалена методика встановлення змін хімічного складу барвних речовин у часі. Київський НДІСЕ Міністерства юстиції України. 2019. 92 с.
3. Georgina Sauzier et al. In-situ studies into the characterisation and degradation of blue ballpoint inks by diffuse reflectance visible spectroscopy. *Analytical Methods*. 21 June 2015. Vol. 7, № 12. P. 4892–4900. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2665910719300210> (дата звернення: 15.08.2024).
4. Georgina Sauzier et al. A study into the ageing and dating of blue ball tip inks on paper using in situ visible spectroscopy with chemometrics. *Analytical Methods*. 21 December 2015. Vol. 10, № 47. P. 5591–5740. URL: <https://pubs.rsc.org/en/content/articlepdf/2018/ay/c8ay01418c> (дата звернення: 15.08.2024).

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО МЕТОДУ ДНК-ПРОФІЛЮВАННЯ У ПРАКТИЦІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Гресь Юлія,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Сучасна практика боротьби зі злочинністю в Україні, що протікає на фоні умов війни, які чинять значний вплив на структуру та динаміку злочинності, вимагає застосування сучасних науково-технічних методів для вирішення завдань розслідування. В умовах значного зростання насильницьких злочинів, тіла жертв яких не завжди піддаються візуальній ідентифікації через стан їх виявлення та значні пошкодження, спричинені тортурами або є результатом використання вогнепальної зброї, вибухових пристроїв і речовин чи хімічних методів і технологій для встановлення особи та відновлення обставин злочину. Особливо актуальним дане питання є у ході проведення ідентифікації людських останків, виявлених у ході огляду місць масових поховань.

Одним із дієвих засобів вирішення такого ідентифікаційного завдання є використання методу ДНК-профілювання. На сьогоднішній день ДНК-аналіз у світі визнається найбільш надійним інструментом ідентифікації особи. ДНК-профілювання є різновидом методу ДНК-аналізу, яке полягає у визначенні індивідуального генетичного профілю особи за ДНК, виокремленою з людських клітин з ядрами, шляхом аналізу визначеного набору автосомних STR-локусів [1, с. 64]. Необхідно зазначити, що на сьогоднішній день у вітчизняному законодавстві вже існує деяка кількість нормативних напрацювань у напрямку створення банків ДНК-профілів. Зокрема відповідно до наказу МВС України від 10 вересня 2009 року № 390 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС» до оперативно-розшукових колекцій включаються ДНК-профілі: осіб, які підозрюються або звинувачуються в учиненні злочинів, узятих під варту, засуджених у випадку їх добровільної згоди; біологічних слідів, вилучених при огляді місця події, у тому числі за фактами безвісного зникнення осіб, проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; невпізнаних трупів [2]. Крім того, відповідно до ст. 6 даного Закону громадянам України, іноземцям та особам без громадянства надається право на добровільну державну реєстрацію геномної інформації [3]. В умовах сьогодення дана норма широко використовується близькими родичами осіб, що вважаються зниклими безвісти або могли загинути у зв'язку з воєнною агресією Російської Федерації, з метою збільшення потенційних шансів ототожнення таких осіб у випадках виявлення тіл невідомих осіб.

Важливою умовою проведення ДНК-профілювання є наявність відповідних порівняльних зразків, що можуть бути виявлені та належним чином зібрані під час проведення розслідування. Це можуть бути зразки крові, волосся, кісток, частинки шкіри, м'язової тканини, зуби, нігті, тканини внутрішніх органів. Стан, кількість та якість таких зразків залежить від того, який термін минув із моменту смерті особи, чи наявні процеси гниття та ступінь розкладання тіла, чи піддавалися останки впливу високих температур чи хімічних речовин або ж впливу інших факторів зовнішнього середовища, у якому вони знаходилися, як то вологість, сильний вітер, палюче сонце, дикі тварини тощо. Але навіть у найнесприятливіших умовах для проведення молекулярно-генетичної експертизи можуть використовуватися фрагменти трубчастих кісток з епіфізами, як то ключиця, стегнова, плечова кістка, фаланги верхньої або нижньої кінцівок тощо [4, с. 134].

Крім того слід зазначити, що ДНК-профілювання дозволяє вирішити не лише завдання, пов'язане із ідентифікацією виявлених тіл невідомих осіб, але й розв'язати ряд інших важливих для практики боротьби зі злочинністю завдань. Зокрема це стосується можливості

встановлення зв'язку між різними злочинами, до вчинення яких причетна одна й та ж сама особа. Мова йдеться про можливість об'єднання різних кримінальних проваджень у одне на підставі виявлення на місці події зразків ДНК зі спільним профілем. Це дозволяє значно підвищити шанси слідства за рахунок збільшення кола потенційно важливої інформації, що може бути здобута під час розслідування, прослідкувати динаміку та особливості злочинної діяльності невідомого злочинця, виявити закономірності та спрогнозувати його подальшу поведінку.

Також метод ДНК-профілювання може використовуватися у рамках розслідування злочинів минулих років, які не було розкрито у зв'язку із браком певної доказової інформації. Проте із плином часу саме науково-технічний процес та застосування методу ДНК-профілювання дозволяє отримати слідству докази, яких не вистачало на той момент.

Тому необхідно констатувати, що сучасна практика експертної діяльності є важливою складовою процесу розслідування. Боротьба із різними проявами насильницької злочинності в Україні обумовлює необхідність звернення до сучасних дієвих засобів та методів, які дозволять отримати достовірний результат. Проте попри значні перспективи використання методу ДНК-профілювання у практиці боротьби зі злочинністю вітчизняне законодавство та суспільство не у повній мірі здатне забезпечити якісне та оперативне його застосування. Це обумовлено як відсутністю великих баз ДНК-профілів, так і необхідністю належного матеріально-технічного та кадрового забезпечення установ, що проводять такі дослідження.

Література:

1. Степанюк Р.Л. Криміналістичний ДНК-аналіз: стан і перспективи розвитку в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 3 (25). С. 60–80.
2. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 вересня 2009 року № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>.
3. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: закон України від 9 липня 2022 року № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-IX#Text>.
4. Баржина І.І. Ідентифікація невпізнаних трупів за допомогою ДНК-аналізу. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. № 173. С. 132–136. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/4473>.